

อันตรายจากแมงกะพรุนพิษ

แมงกะพรุนสามารถพบได้ในทะเลทั่วโลก ส่วนใหญ่พบในทะเลเขตร้อนหรืออบอุ่น มีส่วนน้อยพบได้บ้างในน้ำจืด สามารถแบ่งสายพันธุ์ได้มากกว่า 10,000 สายพันธุ์ทั่วโลก และพบว่ามีราว 100 สายพันธุ์ที่มีพิษต่อมนุษย์ โดยเฉพาะจากการสัมผัสตัว ซึ่งจะมีความเสี่ยงได้หลากหลาย ตั้งแต่รู้สึกคัน มีผื่นเล็กน้อย ไปจนถึงทำให้ระบบหัวใจหรือระบบการหายใจล้มเหลวได้⁽⁶⁻⁸⁾ ในประเทศสหรัฐอเมริกาพบรายงานผู้ป่วยได้รับบาดเจ็บจากแมงกะพรุนพิษราว 200,000 รายต่อปีในบริเวณชายฝั่ง Florida ไปจนถึง 500,000 รายต่อปีที่อ่าว Chesapeake⁽⁷⁾ มีรายงานการระบาดที่มีผู้บาดเจ็บจำนวนมากกว่า 800 รายภายใน 2 วัน ของเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2540 เกิดขึ้นที่ ชายหาด Waikiki รัฐฮาวาย⁽⁸⁾ แต่เฉพาะแถบอินโดแปซิฟิก มีรายงานการเสียชีวิตจากแมงกะพรุนกล่องอย่างน้อย 67 ราย^(9, 10) ในแถบตะวันตกของประเทศออสเตรเลียพบ อัตราผู้บาดเจ็บรุนแรงจาก Irukandji syndrome 3.3 รายต่อ 1,000 ประชากรต่อปี ระหว่างปี พ.ศ. 2544 – 2546 ส่วนในรัฐควีนส์แลนด์ ประเทศออสเตรเลีย พบผู้บาดเจ็บจากแมงกะพรุนพิษมากกว่า 10,000 รายต่อปี⁽¹¹⁾ และพบว่าทั่วโลกมีคนเสียชีวิตจากแมงกะพรุนพิษมากกว่า 100 ราย^(12, 13)

แมงกะพรุนมีลักษณะลำตัวใสและนิ่ม มีโพรงทำหน้าที่เป็นทางเดินอาหาร มีกระเปาะพิษบรรจุเข็มพิษ (nematocyst) สำหรับป้องกันตัวและจับเหยื่อกระจายอยู่ทุกส่วนของร่างกาย โดยเฉพาะบริเวณหนวด (tentacle) ทั้งนี้ หนวดของแมงกะพรุนพิษที่ตายแล้วหรือแม้แต่หนวดที่หลุดออกมาสามารถปล่อยพิษให้กับผู้ที่สัมผัสได้ แมงกะพรุนพิษที่มีรายงานว่าทำให้เสียชีวิตได้บ่อยที่สุดคือ แมงกะพรุนกล่อง (Box jellyfish) ซึ่งพบได้หลายประเทศในเขตร้อน เช่น ทางตอนเหนือของประเทศออสเตรเลียซึ่งมีรายงานการเสียชีวิตมากกว่า 60 ราย นอกจากนี้ยังพบในประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศญี่ปุ่น เกาะบอร์เนียว เป็นต้น สำหรับแมงกะพรุนอื่น ๆ ที่มีรายงานว่าทำให้เสียชีวิตได้แก่ Portuguese man-of-war ซึ่งมีรายงานการเสียชีวิตประมาณ 3 รายจากประเทศอเมริกา และ Stomolophus nomurai มีรายงานการเสียชีวิตมากกว่า 5 รายในประเทศจีน⁽¹³⁾

ก่อนปี พ.ศ. 2545 ที่มีรายงานการเสียชีวิตจากแมงกะพรุนในนักท่องเที่ยว 2 ราย ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ยังไม่มีการรายงานอย่างเป็นทางการว่ามีแมงกะพรุนกล่องในประเทศไทย แต่จากการสอบสวนโรคในเหตุการณ์ที่นักท่องเที่ยวเสียชีวิต 2 รายดังกล่าว โดยสำนักกระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข⁽¹⁴⁻¹⁶⁾ พบว่าชาวประมงในพื้นที่ใกล้เคียงกับการเสียชีวิตรู้จักแมงกะพรุนชนิดนี้อยู่แล้ว แต่เนื่องจากเป็นแมงกะพรุนที่พบไม่บ่อย ร่วมกับชาวประมงหลีกเลี่ยงที่จะสัมผัสจึงไม่ค่อยมีการเสียชีวิตในกลุ่มชาวประมง